

”לִבְנֵינָהּ שֶׁל הַלֵּבָה”

סיכום הלכות שבת שנאמרו בשבת בישיבה מפי מו"ר רה"י
מלאכת בישול (חלק ח) – הכנת תה בשבת

למדנו בפעמים הקודמות שהשלחן ערוך והרמ"א פוסקים לחומרא שיש בישול אחר בישול בלח, ולכן אם תמצית התה קרה אסור לערות עליה מכלי ראשון². אולם אם תמצית התה תהיה חמה יהיה מותר לערות עליה מכלי ראשון אף על פי שהיא לחה. לגבי דרגת החום שבה צריכה להיות תמצית התה כדי שיהיה מותר לערות עליה רותחים מכלי ראשון מצאנו מחלוקת בפוסקים: לדעת השלחן ערוך אם התמצית חמה יותר מחום יד סולדת מותר לערות עליה ואם היא בחום של פחות מיד סולדת אסור לערות עליה. מאידך, לרמ"א כל שהתמצית חמה קצת מותר לערות עליה³. לכן הדרך הטובה ביותר היא להשאיר את תמצית התה על הפלטה במקום שתהיה חמה יותר מחום של יד סולדת וכך יהיה אפשר לערות עליה לכל השיטות.

הזכרנו לעיל שאסור לערות מכלי ראשון על תמצית קרה משום שעירוי מכלי ראשון מבשל כדי קליפה. יש לשאול האם יהיה מותר לתת תמצית קרה לתוך כלי שני?

למדנו בפעם הקודמת שהמשנה ברורה פסק שמותר ליתן בכלי שני צונן שנתבשל מערב שבת, ולכן מצד דיני בישול אין בכך בעיה. אולם, מתעוררת שאלה מצד צביעה באוכלין¹. אמנם להלכה אין צביעה באוכלין אבל על כל פנים המשנה ברורה חושש לזה

”וקראת לשנת עונג” עבור יהודים רבים שתיית תה היא חלק ממצוות עונג שבת. היום ננסה לברר בסיעתא דשמיא את הדרך להכנת תה בשבת.

לפנינו מספר אפשרויות להכנת תה: (א) על ידי עירוי מכלי ראשון שעל האש- הדרך המצויה ביותר (כיום חול) היא לקחת את שקית התה ולערות עליה מים רותחים מהמיחם. פעולה זו אסורה בשבת משום שלהלכה נפסק שעירוי מבשל על כל פנים כדי קליפה, וקיימא לן שאפילו בישול מועט אסור מדאורייתא. יש להוסיף שבדרך כלל עירוי הוא מכלי ראשון ועירוי ממיחם אולי חמור יותר מפני שזה כלי ראשון שעומד על האש.

(ב) על ידי שימוש בתמצית/ שקית תה שבושלה מערב שבת- למדנו בעבר שמותר לחמם (בדרכים המותרות) בשבת דבר שבושלה מערב שבת. לכן יש המבשלים את תמצית/ שקית התה מערב שבת כדי שיוכלו להשתמש בה בשבת. הדרך הטובה ביותר היא להרתיח את עלי/שקית התה מערב שבת. ישנה דרך פחות טובה¹ והיא לערות על עלי התה מקומקומט מערב שבת.

לאחר שבישלנו את תמצית התה מערב שבת אנו מגיעים לנושא נוסף:

¹ הסיבה שדרך זו פחות טובה היא שעירוי מבשל את עלי התה כדי קליפה בלבד ואולי עלי התה לא נתבשלו לגמרי. לכן המשנה ברורה הורה לערבב את העלים בשעת העירוי. (פתרון זה פחות מעשי בשקית תה).

² עירוי מבשל כדי קליפה וכדעיל.

³ להרחבה עיין ב'לבנינה של הלכה (חלק ה)- חימום דבר יבש שבלוע בו רוטב.

אמר החזון איש⁹ שדבר זה משתנה בהתאם לכמות המים ולטמפרטורה שלהם למעלה ולמטה. הבאור הלכה¹⁰ מביא את הבית מאיר שפסק שלכתחילה בוודאי צריכים להיזהר ולחוש לדעת התוספות כי זה נוגע באיסור דאורייתא של בישול בשבת, אך בדיעבד יש לסמוך על הדעות המקילות אף על פי שסברתם לא מובנית לנו¹¹. בנוגע לנידון דידן שהתמצית כבר מבושלת מערב שבת השאלה פחות חמורה אך גם בזה יש לבעל נפש להחמיר, אבל מכל מקום אין למחות ביד המערים משום שיש להם על מי לסמוך.

יש לשאול, מהי הסברה להתיר עירוי על מעט מים?

החזון איש מבאר שכיוון שהמים מתערבים אזי ממילא העירוי פוגש בכל פעם נקודה אחרת של מים ולכן הוי כ'עירוי שנפסק' שלא מבשל, ומה שגורם למים להגיע לחום יד סולדת הוא רק הכלי השני שהם נתונים בתוכו וקיימא לן שכלי שני אינו מבשל ולכן פעולה זו מותרת.

לסיכומו של עניין: הדרך הטובה ביותר להכנת תה בשבת היא לבשל היטב את תמצית/שקית התה מערב שבת ולהניחה על הפלטה שתהיה חמה בחום של יד סולדת (ולדעת הרמ"א יש להקל בחם קצת), והכנת התה תתבצע על ידי עירוי לתוך מי התמצית. ובמקרה של תמצית קרה אפשר ליתנה בחמין שבכלי שני, וטוב יותר לערות עליה מכלי שני.

⁹ חזון איש, אורח חיים, סימן נח.

¹⁰ סימן שיח, סעיף יב, באור הלכה, ד"ה 'והוא שלא יהיו'.

¹¹ ולשונו "אף שסברת טעמם קשה עלינו להשיג".

לכתחילה. דעת מו"ר הרב נבנצל שליט"א שרק אם האדם רוצה בצבע (כגון שרוצה תה כהה יותר) זו שאלה של צביעה באוכלין. אם כן מהי הדרך הטובה ביותר להכנת התה?

ברמב"ם כתוב שדרך הצבעים היא לתת קודם את הבסיס ורק אחר כך לשפוך לתוכו את הצבע, וכך הצבע צובע את הבסיס. לכן כדי לשנות מ'דרך הצבעים' ולהכין תה על ידי תמצית קרה בצורה הטובה ביותר יש קודם כל לתת את התמצית לתוך הכוס ולערוט עליה מכלי שני.

אם רק עירו על תמצית/שקית התה מערב שבת נראה במשנה ברורה⁴ שאפשר ליתן את התמצית בכלי שני ואפשר שיותר חלק ליתן אותה בכלי שלישי או על כל פנים לערות עליה מכלי שני, משום שיש לחוש שאולי יש בתמצית פירורים שלא עברו תהליך של בישול גמור והעירוי מכלי ראשון יביא לבישולם.

לגבי עירוי מכלי ראשון על תמצית קרה (שבושלה מערב שבת)- בגמרא כתוב ש"נותן אדם חמין לתוך הצונן⁵ ולא הצונן לתוך החמין..."⁶. יש ראשונים⁷ שהתירו לתת חמין אפילו לתוך מעט מים למרות שברור שהתוצאה תהיה שכל המים יגיעו לחום יד סולדת. מאידך, דעת התוספות⁸ היא שהגמרא התירה רק לתת מועטים למרובים, אבל אם נותן מרובים לתוך מועטים והתוצאה הסופית תהיה שהמים יגיעו לחום יד סולדת- הוי בישול. על כך

⁴ סימן שיח, סעיף קטן לט.

⁵ מדובר שהצונן לא מבושל.

⁶ שבת, דף מב עמוד א.

⁷ רשב"א, ר"ן ועוד.

⁸ שבת, דף מב עמוד א, תוספות ד"ה "נותן אדם חמין לתוך צונן".

